

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 3 november 1939 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete.

Genom en den 20 oktober 1939 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 54, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235)
om försäkring för olycksfall i arbete.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete¹⁾ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Envar arbetare — — — i arbetet.

Såsom föranledd — — — skadan yppades.

Ersättning på grund av försäkringen skall ej utgå för skada, som förorsakats av krigsåtgärd under krig, vari Sverige är indraget.

Såsom olycksfall — — — med arbetsanställningen.

Kostnaden för — — — av arbetsgivaren.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹⁾ Senaste lydelse se SFS 1936: 383.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt 1 § *lagen* den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete är i princip envar arbetare, som avses i lagen, försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Såsom olycksfall i arbetet anses ock olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, där färden föranledes av och står i omedelbart samband med arbetsanställningen. Arbetare i lagens mening är jämlikt 2 § med vissa undantag envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse såsom självständig företagare, ävensom envar, som för vinnande av yrkesutbildning utan avlöning utför dylikt arbete.

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten eller för ändamålet bildade ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, vilkas delägare äro arbetsgivare och för vilkas förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet (4 §). Försäkringsavgiften skall enligt 15 § första stycket av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och de särskilda förhållanden, under vilka det bedrivs, efter försäkringstekniska grunder prövas erforderligt för täckande av den risk, som försäkringen avser, med tillägg i fråga om förut angivna bolag av ett belopp, motsvarande omkostnaderna för försäkringen; avgiften kan förty ökas eller minskas i den mån förändring i försäkringsrisken eller omkostnaderna äger rum. Som bidrag till kostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skola enligt 16 § vissa avgifter erläggas till statsverket, utgörande för försäkring i riksförsäkringsanstalten fem procent och för försäkring i bolag tre procent av försäkringsavgifterna. Arbetsgivare, som är skyldig utgiva understöd av mot den lagstadgade ersättningen svarande slag, kan jämlikt 15 § andra stycket under vissa betingelser erhalla minskning i försäkringsavgiften men ej i avgiften till statsverket. Vissa kommuner och andra större arbetsgivare hava mot befrielse från försäkringsavgiften åtagit sig stå s. k. självrisk, d. v. s. att själva svara för ersättningsarnas utgivande. I sista hand svarar dock försäkringsinrättningen härför, och försäkringsinrättningen äger av arbetsgivaren fordra säkerhet för ersättningsens utgivande.

Till statens arbetare utgår jämlikt *kungörelsen* den 30 november 1917 (nr 832) *angående särskilda bestämmelser i fråga om tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 å arbetare, som användas till arbete för statens räkning*, ersättning i enlighet med bestämmelserna i allmänna olycksfallsförsäkringslagen direkt av statsmedel, och försäkringsavgifter för dessa arbetare erläggas sålunda ej.

Enligt 1 § *lagen* den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkesjukdomar skall den, som jämlikt allmänna olycksfallsförsäkringslagen är försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbete, anses vara försäkrad för vissa i lagen närmare angivna yrkesjukdomar. Beträffande sistnämnda försäkring skola enligt 1 § tredje stycket — med iakttagande av vissa i yrkes-

sjukdomsförsäkringslagen givna särbestämmelser — stadgandena i allmänna olycksfallsförsäkringslagen äga motsvarande tillämpning.

Enligt *förordningen* den 11 juni 1918 (nr 375) *angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall* äger fiskare erhålla försäkring i riksförsäkringsanstalten. I den mån annat ej finnes stadgat i förordningen, skola jämlikt 11 § i avseende på försäkringen bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen med visst undantag lända till efterrättelse i tillämpliga delar.

Lagen den 11 juni 1937 (nr 348) *om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer*, vilken innehåller vissa särskilda bestämmelser, avsedda att gälla vid sidan av allmänna olycksfallsförsäkringslagens föreskrifter, beträffande ersättning för olycksfall, som — inom område och under tid, som Konungen äger bestämma — till följd av krigsåtgärd drabba nyss omnämnda personer, innehåller i 8 § bland annat det stadgandet, att bestämmelserna i lagen icke äga tillämpning i fråga om skada, som kan uppkomma därav att Sverige råkat i krig.

Vad slutligen angår *förordningen* den 18 juni 1927 (nr 234) *om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring* är densamma tillämplig å värnpliktiga samt vissa grupper av vid försvarsväsendet fast anställda, dock icke officerare och underofficerare. Konungen äger därjämte i vissa fall besluta om ersättning till frivilligt tjänstgörande m. fl. Förordningen gäller emellertid endast olycksfallsskada eller sjukdom, som ådragits under militärtjänstgöring i fredstid.

I skrivelse den 18 september 1939 har *riksförsäkringsanstalten* framhållit, att allmänna olycksfallsförsäkringslagen icke innehölle några särskilda bestämmelser angående lagens tillämpning i krigstid. Enligt anstaltens mening vore emellertid vissa särbestämmelser påkallade. Till stöd för denna åsikt har anstalten anfört:

Ett nutida krig medför som bekant genom luftbombardemang och andra krigsåtgärder betydande risker även för civilbefolkningen, däribland den inom industrien och näringslivet i övrigt sysselsatta arbetskraften. Härav följer, att det för den sociala olycksfallsförsäkringen kan bliva ett spörsmål av största vikt, om en skada, som till följd av krigsåtgärd tillfogas arbetare under arbetet, skall vara att betrakta som olycksfall i arbete i olycksfallsförsäkringslagens mening. Lagtexten innehåller icke någon definition av begreppet »olycksfall i arbete». I lagtillämpningen har såsom en allmän fordran för att olycksfall i arbete skall anses föreligga uppställts det villkoret, att olycksfallet skall stå i visst inre orsakssammanhang med den verksamhet, vari den skadade är anställd. Dock har det icke ansetts nödvändigt, att olycksfallet skall hava sin grund i en för arbetet säregen fara eller i en av arbetsförhållandena betingad stegring av det dagliga livets faror. Sälunda har ersättning utgivits för skador till följd av vis major (t. ex. åkslag) och insektssting, utan att det behövt påvisas, att den skadade på grund av arbetet var särskilt utsatt för att drabbas av skadan. Det har oftast ansetts tillräckligt, att arbetaren under arbetet på arbetsplatsen utsättes för den ifrågavarande faran. Beträffande skador, som uppsåtligen tillfogats den skadade av annan person, torde däremot förutsättningen för antagande av olycksfall i arbete enligt lagtillämpningen i regel vara, att

gärningen kan anses hava visst samband med arbetet eller arbetsförhållandena.

Den vid krigstillstånd inträdande risken för skador under arbetet till följd av krigsåtgärder är helt olik den normala risk för olycksfall i samband med driften, som den sociala olycksfallsförsäkringen är avsedd att bära. Det är här fråga om en allmän samhällelig risk, väsentligen beroende av andra faktorer än den normala driftsrisk. Arbetsföretagets geografiska läge, arbetsplatsens egenskap av militär anläggning eller anordning för militärt ändamål eller dess närhet till sådan anläggning eller anordning eller till den egentliga krigsskådeplatsen och en rad andra speciella faktorer hava mer eller mindre dominerande betydelse för den av kriget föranledda särskilda risken. I vissa fall uppkommer en speciell ökning av risken därav, att ett enskilt företag i det allmännas intresse driver tillverkning av visst för krigföringen erforderligt material eller på annat sätt direkt tjänar krigföringen. Den av krigstillståndet härflytande risken är tydligen av helt annan karaktär än risken för sådana förut berörda olycksfall till följd av vis major, som i rättstillämpningen godkänts som olycksfall i arbete. Ur här ifrågavarande bedömningssynpunkter äro de av krigsåtgärder föranledda skadorna snarare jämförliga med de av annan person uppsåtligt tillfogade skador, som jämväl förut omnämnts.

I vart fall böra skador, som till följd av krig, vari Sverige deltagar, drabba arbetare under arbetet, enligt anstaltens mening icke anses stå i sådant orsakssammanhang med arbetet, att de kunna betraktas som olycksfall i arbete i olycksfallsförsäkringslagens mening. Då det emellertid är av vikt, att tvekan icke skall kunna uppkomma i detta avseende, är det enligt anstaltens mening nödvändigt, att det i lagstiftningsväg fastslås, att olycksfallsförsäkringslagen icke äger tillämpning å här avsedda skador.

Det kan icke ur principiella synpunkter anses riktigt, att risken för sådana skador, som förut nämnts, skulle bäras av den sociala olycksfallsförsäkringen. Om krigets förödelse skulle komma att övergå Sverige, finge statsmakterna i sinom tid att taga ställning till vilka hjälpåtgärder, som kunde vidtagas för de av kriget drabbade. Det är tydligt, att sådana åtgärder finge övervägas såväl för den i kriget deltagande militären som civilbefolkningen, och att det icke synes riktigt att låta ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagens grunder utgå till vissa medborgare utan hänsynstagande till vilken hjälp staten eller det allmänna kunde lämna de övriga.

Efter vad riks försäkringsanstalten sålunda anfört ur formella och principiella synpunkter har anstalten i fråga om de praktiska verkningar, som skulle följa, därest allmänna olycksfallsförsäkringslagen bleve tillämplig å skador till följd av krigsåtgärder under krig, vari Sverige deltog, yttrat följande:

Försäkringsinrättningarna skulle hava att söka täcka den ökade risken genom höjning av försäkringsavgifterna. Krigshändelserna kunna mycket väl utfalla så, att kostnaderna särskilt komme att drabba en eller några få av försäkringsinrättningarna, eventuellt sådan arbetsgivare, som står självrisk. Det torde därför över huvud icke vara möjligt att låta den sociala olycksfallsförsäkringen bära de ifrågavarande kostnaderna, utan att mycket ingripande särbestämmelser genomfördes angående sättet för kostnadernas täckande och fördelning mellan försäkringsinrättningarna.

Riksförsäkringsanstalten har härefter framhållit, att i allmänna olycksfallsförsäkringslagen borde intagas ett uttryckligt stadgande, att lagen icke

skulle vara tillämplig å skador under arbetet på grund av krigsåtgärd under krig, vari Sverige deltog.

Beträffande innebörden av det föreslagna stadgandet har riksförsäkringsanstalten anfört:

Under stadgandet torde böra falla, förutom de av krigsförhållandena direkt föranledda skadorna, även vissa skador, som stå i nära indirekt samband med krigsförhållandena. Om exempelvis någon under röjningsarbete efter bombardemang skadas på grund av att arbetet till följd av bombardemangets verkningar är förenat med speciella risker, torde stadgandet böra vara tillämpligt. Detta synes även böra gälla, om någon skadas på väg till arbetet, därest färden av samma anledning är förenad med speciella faromoment. Fall kunna emellertid även tänkas, då sambandet med krigsförhållandena är så lösligt, att stadgandet icke torde böra vara tillämpligt. Som exempel härpå synes kunna nämnas det fall, att arbetet till följd av krigsförhållandena förlägges till annan ort och arbetaren på grund härav företager särskild färd, varunder han skadas, utan att olycksfallet direkt föranledes av krigsförhållandena. Att i lagen exakt och uttömmande angiva de fall av olika slag, som här åsyftas, torde knappast låta sig göra. Stadgandet synes därför böra givas förut angivna, mera allmänna avfattning. Avgörandet av de gränsfall, som kunna uppkomma, därest stadgandet behöver komma att tillämpas, torde få överlämnas åt lagtillämpningen.

Över riksförsäkringsanstaltens förslag hava yttranden avgivits av försäkringsrådet, socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening. En redogörelse för de avgivna yttrandena finnes intagen å sid. 7—9 i propositionen. Här må endast anföras, att *Svenska arbetsgivareföreningen* med hänsyn till att i modern krigföring övergång från fred till krigstillstånd kunde vara ganska svävande ansett det föreslagna tillägget böra omfatta varje skada, som förorsakats av krigsåtgärd, oavsett om krig förklarats eller ej.

I förevarande sammanhang må erinras, att frågan om ersättning för skador, ådragna under krig, är föremål för utredning genom *sociala försvarsberedskapskommittén*.

Föredragande *departementschefen*, statsrådet Forslund, har anfört bland annat följande:

»Av vad riksförsäkringsanstalten och remissmyndigheterna anfört framgår, att den på avgifter från arbetsgivarna grundade försäkringen enligt allmänna olycksfallsförsäkringslagen icke kan anses vara avsedd att äga tillämpning i fråga om sådana olycksfall, som förorsakats av krigshändelser under ett krig, i vilket vårt eget land deltagit. Om ersättning enligt lagen utginge i anledning av olycksfall av nyss angivna beskaffenhet, skulle detta medföra mycket betänkliga verkningar av skilda slag. Något uttryckligt undantag därutinnan finnes emellertid ej stadgat i lagen. Då tvekan om dess tillämplighet med hänsyn härtill skulle kunna förefinnas, anser jag i likhet med riksförsäkringsanstalten och remissmyndigheterna lämpligt, att ett sådant undantag lagfästes.

Att ett undantag av angivet innehåll göres, betyder emellertid ingalunda, att den skadade själv skulle få stå risken för olycksfall av nyssnämnda slag. Ersättning bör givetvis utgå, ehuru i annan ordning än på grund av försäkring enligt allmänna olycksfallsförsäkringslagen. Utredning rörande nu omförmälda ersättningspörsmål pågår för närvarande.

Åt det undantagsstadgande, varom nu är fråga, torde i enlighet med riks-försäkringsanstaltens förslag böra givas en allmänt hållen avfattning, då det näppeligen torde låta sig göra, att i lagtexten närmare angiva de olika fall, som kunna tänkas uppkomma. Avgörandet av gränfallen synes i enlighet med vad anstalten anfört böra överlämnas åt lagtillämpningen. I samband härmed torde få nämnas, att man i nu ifrågavarande sammanhang icke strängt kan få hålla på, att krigsförklaring verkligen formellt utfärdats för att man skall kunna anse, att krig pågår.

Om undantagsbestämmelser av förut angiven beskaffenhet införas i allmänna olycksfallsförsäkringslagen, synes därav utan att ytterligare åtgärd behöver vidtagas följa, att under krig, vari Sverige är indraget, beträffande skada, som förorsakats av krigsåtgärd, icke heller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar och fiskarförsäkringsförordningen bliva tillämpliga.»

Utskottet.

Utskottet har vid sin granskning av föreliggande lagförslag icke funnit anledning till erinran mot detsamma. Utskottet vill emellertid framhålla angelägenheten av att förslag om ersättning för olycksfall, som förorsakas av krigsåtgärd under krig, vari Sverige är indraget, jämte därmed sammanhängande förhållanden, skyndsamt utarbetas och förelägges riksdagen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 2 november 1939.

På andra särskilda utskottets vägnar:

S. LINNÉR.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Linnér, Linder, Norman, Sederholm, Branting, Gärde, Karl Johan Olsson, Löfvander, Olof Carlsson, Ewerlöf, Dahlström* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Skoglund, Olsson* i Mellerud, *Ryberg, Liedberg, K. A. Westman* och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herrar *Österström, Jacobson, Lindahl* och *Persson* i Vinberg.